

INTERPRETACE VIZUÁLNĚ REPREZENTOVANÉ ZKUŠENOSTI S PROJEKTEM FOTBAL PRO ROZVOJ V NIKARAGUI

INTERPRETATION OF VISUALLY REPRESENTED EXPERIENCE WITH PROJECT OF FOOTBALL FOR DEVELOPMENT IN NICARA- GUA

M. Királyi,¹ & I. Jirásek²

¹Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, Katedra Politologie

²Univerzita Palackého v Olomouci, Fakulta tělesné kultury, Katedra rekreologie

Abstract

The aim of this study is to assess the applicability of children's drawings as a participatory visual method in sport for development research, using the illustrative case of the Football for Development project (FFD). Visual artefacts created by children ($n = 24$) aged 9–13 and two physical education teachers capture their experience with the FFD project implemented in the communities of Río Arriva, La Manzana, and Los Canales in the Madriz region of Nicaragua. Interpretative phenomenological analysis combined with qualitative coding demonstrates that participants' lived experiences can be meaningfully captured and analyzed through visual representations. The findings suggest that children's drawings may constitute a rich source of qualitative data in phenomenological research on sport for development programs, particularly in contexts involving socioeconomically disadvantaged participants.

Keywords: sport for development; Nicaragua; participatory visual methods; children's drawings

Souhrn

Cílem studie je posoudit využitelnost dětských kreseb jako participativní vizuální metody ve výzkumu sportu pro rozvoj na ilustrativním případě projektu Fotbal pro rozvoj (FFD, z anglického *football for development*). Vizuální artefakty vytvořené dětmi ($n = 24$) ve věku 9 až 13 let a dvěma učiteli tělesné výchovy zachycují jejich zkušenost s projektem FFD realizovaným v komunitách Río Arriva, La Manzana a Los Canales v regionu Madriz v Nikaragui. Interpretativní fenomenologická analýza s využitím kvalitativního kódování ukazuje, že prožívanou zkušenost účastníků lze prostřednictvím vizuálních reprezentací smysluplně zachytit a analyzovat. Výsledky naznačují, že dětské kresby mohou představovat významově bohatý zdroj kvalitativních dat ve fenomenologickém výzkumu sportovně-rozvojových programů, zejména v kontextech zahrnujících socioekonomicky znevýhodněné účastníky.

Klíčová slova: sport pro rozvoj; Nikaragua; participativní vizuální metody; dětská kresba

Úvod

Klikatící se silnicí stoupáme na motorce směrem do hor. Jednou rukou se pevně držím Ariela a druhou svírám vak s míči a dalšími pomůckami. Asfaltová silnice se postupně mění v prašnou cestu a po chvíli přijíždíme do komunity La Manzana. Odtud pokračujeme pěšky do strmého svahu nad řekou, kde stojí malá základní škola obklopená tichem hor. Zvědavé děti vykukují z otevřených tříd a sledují náš příchod. Vědí totiž, že když přijíždí *profe* Ariel, výuka bude jiná než obvykle.

Můj kolega Milton Ariel Ponce Sandoval z nevládní organizace El Instituto de Promoción Humana – Somoto (dále jen INPRHU–S) pravidelně navštěvuje komunitní školy v horských rurálních oblastech regionu Madriz. Prostřednictvím organizace realizuje zejména program Zóny bez dětské práce (španělsky *Zonas libres de trabajo infantil*), jehož cílem je podpora vzdělávání a ochrana práv dětí.

V rámci tohoto programu jsem měl možnost implementovat projekt Fotbal pro rozvoj (dále jen FFD, z anglického *football for development*).

INPRHU-S mimo jiné realizuje několik rozvojových projektů a jejími hlavními cíli je dosahování Cílů udržitelného rozvoje (United Nations, 2015) prostřednictvím různých programů zaměřených na vzdělávání ve venkovských oblastech, rozvoj venkova a zlepšování kvality zdraví mladých lidí a komunit.

Právě v těchto podmínkách, daleko od městských center, jsem na jaře roku 2020 po dobu čtyř měsíců realizoval projekt FFD v komunitách Río Arriva, La Manzana a Los Canales v regionu Madriz v Nikaragui. K tomu jsem jako primární zdroj inspirace pro obsah fotbalových lekcí s dětmi využíval metodickou podporu ve formě příručky Ambrozy et al. (2016).

Ačkoli se studie opírá o zkušenosti z projektu FFD, jejím primárním cílem není evaluace jeho dopadu. Zaměřujeme se spíše na to, jak účastníci projektu svou zkušenost reprezentují prostřednictvím dětských kreseb. Studie proto zkoumá, zda mohou participativní vizuální metody sloužit jako smysluplný zdroj dat pro interpretaci zkušeností účastníků programů sportu pro rozvoj. Prostřednictvím kvalitativního kódování (Skjott Linneberg & Korsgaard, 2019) a interpretativní fenomenologické analýzy (dále jen IPA z anglického *interpretive phenomenological analysis*) (Smith & Osborn, 2003; Smith et al., 2009) se snažíme porozumět významům, které účastníci projektu přisuzují své zkušenosti s programem FFD. Tento přístup zapojuje účastníky výzkumu do spoluvytváření kvalitativních dat prostřednictvím jejich vlastních jazykových termínů a vizuálních reprezentací bez předem definovaných kategorií (Vince & Warren, 2012).

Výzkumná otázka pak zní: Do jaké míry mohou dětské kresby sloužit jako participativní zdroj kvalitativních dat pro interpretaci zkušeností účastníků programů sportu pro rozvoj?

Sport pro rozvoj

Projekt FFD lze v širších souvislostech vnímat jako součást oblasti Sport pro rozvoj (dále jen SFD, z anglického *sport for development*), relativně mladého oboru, který se během posledních dvou desetiletí etabloval jako významný přístup k řešení různých sociálních problémů po celém světě. Collison et al. (2019) definují SFD jako širokou sociální oblast, která má schopnost podporovat pozitivní sociální změnu především mezi mladými lidmi žijícími v marginalizovaných sociálních kontextech po celém světě prostřednictvím sportu a souvisejících pohybových aktivit za účelem naplňování různých typů nesportovních rozvojových a mírových cílů.

SFD je založen na přesvědčení, že sport má jedinečnou schopnost podporovat pozitivní sociální změnu, a proto si oblast SFD rychle získala pozornost akademiků, tvůrců politik i praktiků. Od Magglingenské deklarace ve Švýcarsku v roce 2003, která přispěla k formálnímu ukotvení této oblasti, se SFD rozvinulo do globální sítě organizací působících ve více než 120 zemích. To vedlo k bohatému množství primární i sekundární literatury o jeho aplikaci, strategiích a výsledcích (Svensson & Cohen, 2020). Pro širší pochopení vývoje a kontextů SFD je často citován integrovaný přehled literatury od Schulenkorfa et al. (2016).

Jako rozvojový nástroj umožňuje SFD formulovat intervence, které nejsou založeny na sportovním výkonu, ale na vztazích, identitě a lokálním kontextu. Takto chápaný sport není univerzálním řešením všech sociálních problémů, může však představovat významný nástroj práce s marginalizovanými skupinami, pokud je podložen dlouhodobou spoluprací, důvěrou a kulturní citlivostí (Finck Barboza et al., 2014). Mnoho organizací působících v oblasti SFD, včetně INPRHU-S, tak využívá metody, které usilují o naplnění rozvojových cílů přeměrováním pozornosti sportu od jeho soutěžních aspektů a zdůrazňují participaci, fair play a mezilidskou komunikaci (Moustakas & Kalina, 2022). Tím vstupujeme do oblasti lidského rozvoje, kde je ústředním posláním zdůrazňování vzájemného respektu a odpovědnosti vůči druhým v rámci komunity.

Právě snaha zachytit perspektivy účastníků vedla v posledních letech k rozvoji participativních výzkumných metod, mezi něž patří i vizuální přístupy využívající kresby nebo fotografie. Tyto metody umožňují lépe porozumět zkušenosti účastníků, zejména v situacích, kdy mezi výzkumníky a respondenty existují jazykové, kulturní nebo věkové bariéry. V tomto kontextu se dětské kresby jeví jako potenciálně významný zdroj dat pro kvalitativní výzkum programů sportu pro rozvoj.

Metodika

Studie vychází z kvalitativního výzkumného designu využívajícího participativní vizuální metodu. Cílem metodiky bylo zachytit zkušenost účastníků projektu FFD prostřednictvím dětských kreseb a analyzovat ji pomocí kvalitativního kódování a IPA.

Epistemologické paradigma výzkumu

Ve výzkumu vycházíme z kvalitativního epistemologického rámce, který akcentuje porozumění prožívané zkušenosti účastníků a jim přisuzovaným interpretacím, perspektivám a významům. Tento přístup odpovídá předpokladu, že některé fenomény je vhodnější zkoumat kvalitativně, má-li být zachycena jejich hloubka, bohatost a komplexita (Strauss & Corbin, 1998). Současně vycházíme z toho, že zkušenost může zásadně ovlivňovat horizont života účastníka (Jirásek, 2020) a že její zkoumání vyžaduje přístup orientovaný spíše na porozumění než na pouhé vysvětlení, přičemž uznává subjektivní povahu lidské zkušenosti (Allison & Pomeroy, 2000).

Tento rámec je v souladu s fenomenologickou a hermeneutickou orientací IPA, která umožňuje zkoumat subjektivně zakoušené a interpretované aspekty účasti v programu sportu pro rozvoj (Smith & Osborn, 2003; Smith et al., 2009). Zvolený epistemologický přístup proto považujeme za vhodný pro analýzu dětských kreseb jako vizuálních reprezentací zkušenosti s projektem FFD.

Účastníci

Vzhledem k povaze fenomenologického výzkumu, který zahrnuje detailní analýzu zkušenosti, je vhodné zaměřit se na menší počet účastníků, kteří odpovídajícím způsobem reprezentují zkoumaný fenomén (Larkin et al., 2006). Proto jsme stanovili velmi specifická výběrová kritéria a omezili účast na osoby aktivně zapojené do projektu FFD v komunitách Río Arriva, La Manzana a Los Canales v regionu Madriz v Nikaragui.

Vzhledem k nepravděelné docházce dětí v jednotlivých komunitách nelze konkrétně vyčíslit všechny aktivní účastníky projektu. Projekt ovšem přilákal celkově více než 40 dětí v Río Arriva, více než 30 v La Manzana a pouze 14 v Los Canales, přičemž se projektu FFD v každé komunitě účastnil jeden učitel tělesné výchovy (dále jen TV) z příslušné základní školy. Dětem bylo vždy mezi 9 a 13 lety věku a chlapečci v projektu mírně převažovali nad dívkami.

Do participativně-vizuálního sběru dat se dobrovolně zapojilo 26 respondentů z komunit Río Arriva, La Manzana a Los Canales, konkrétně 24 dětí ve věku 9–13 let a 2 učitelé tělesné výchovy. Z celkového souboru 26 artefaktů bylo pro detailní IPA vybráno 14 kreseb (12 dětských a 2 učitelské) na základě jejich tematické relevance, srozumitelnosti vizuální reprezentace a schopnosti zachytit širší spektrum zkušeností s projektem FFD. V případech, kdy se některé motivy opakovaly, byly vybrány analyticky nejvýraznější a nejnuancovanější artefakty. Kresby učitelů byly zahrnuty z důvodu doplnění interpretačního kontextu.

Sběr dat

Při plánování sběru dat jsme zohledňovali skutečnost, že mezi českými výzkumníky a nikaraguskými respondenty existují jazykové i socio-kulturní rozdíly, které mohly komplikovat interpretaci čistě verbálních výpovědí. Z tohoto důvodu jsme zvolili participativní vizuální metodu, která umožnila zachytit zkušenost účastníků s projektem FFD prostřednictvím kreseb.

Po ukončení projektu a návratu hlavního výzkumníka do České republiky probíhal sběr dat ve spolupráci s místním koordinátorem Arielem. Ten distribuoval informovaný souhlas ve španělštině rodičům a instrukce ke zpracování kreseb dětem. Po jejich shromáždění zajistil zaslání fotografií nebo skenů výtvarných prací do České republiky. Tímto postupem jsme získali 26 artefaktů od 26 respondentů.

Dětem byly ve španělštině poskytnuty následující instrukce (zde uvádíme český překlad):

„Laskavě vás prosím, abyste nakreslili obrázek zobrazující projekt Fotbal pro rozvoj. Potřebuji jeden obrázek od každého z vás, kdo se zúčastnil projektu Fotbal pro rozvoj. Vaše kresba bude použita v mém vědeckém výzkumu v České republice. Účast je dobrovolná. Prosím, postupujte podle níže uvedených pokynů:

- Použijte čistý list bílého papíru formátu A4 a vytvořte kresbu, která představuje vaši zkušenost s projektem Fotbal pro rozvoj.

- V případě potřeby můžete do kresby zahrnout text.
- Na dokončení kresby máte maximálně 60 minut.
- Použijte alespoň šest různých barev.
- Můžete použít pastelky, fixy, vodové barvy nebo tempéry.
- Pokuste se prostřednictvím své kresby odpovědět na následující otázku: Co pro vás osobně znamená projekt Fotbal pro rozvoj?“

Role vizuálních dat v kvalitativním výzkumu

Vizuální metody jsou široce využívány k porozumění a interpretaci obrazů a lze je aplikovat v jakémkoli výzkumném designu využívajícím vizuální data (Harrison, 2002). Banks (2008) uvádí, že studie zahrnující obrazy při tvorbě či sběru dat mohou poskytovat bohaté informace, které odhalují jedinečné sociologické vhledy nedostupné jinými prostředky. Je tomu tak proto, že mozkové oblasti odpovědné za analýzu vizuálních informací jsou starší než ty, které zpracovávají verbální informace (Harper, 2002); vizuální obrazy tak oslovují hlubší aspekty lidského vědomí než samotná slova. Pain (2012) poznamenává, že využití vizuálních metod v kvalitativním výzkumu může rovněž napomoci udržování zdravých vztahů mezi výzkumníky a účastníky, zlepšovat komunikaci a podporovat reflexi.

Participativní vizuální metoda zdůrazňuje perspektivy účastníků, které chápe jako experty vlastního života. Tím posiluje jejich postavení a zvyšuje citlivost vůči etice kvalitativního výzkumného procesu (Vince & Warren, 2012). V této studii proto byly využity dětské kresby jako prostředek vyjádření zkušenosti s projektem FFD. Zprostředkovávají tak setkání s vnějším světem a umožňují znovu nahlédnout zkušenosti, jež by jinak mohly být považovány za samozřejmé, běžné či v průběhu času zapomenuté (Gravestock, 2010). Akt kreslení lze chápat jako specifickou formu zprostředkování zkušenosti, při níž se subjektivní prožívání autora setkává s jeho reprezentací v obrazové formě (Pallasmaa, 2009). Fenomenologicky orientované přístupy zároveň upozorňují, že vizuální reprezentace mohou odkazovat k širším významovým strukturám lidské zkušenosti a vnímání světa (Merleau-Ponty, 2012).

Současné je však důležité participativní vizuální metody neidealizovat a nepředpokládat, že budou působit jako „všelék“ na výzvy spojené s rozvojovým výzkumem, ani že zranitelní účastníci automaticky získají posílení a naleznou svůj hlas prostřednictvím participace (Hayhurst, 2017; Milne, 2012). V tomto smyslu je proto využíváme především jako nástroj umožňující zachytit a interpretovat zkušenost účastníků specifického programu SFD.

Interpretativní fenomenologická analýza

IPA slouží jako hlavní analytický rámec této studie. Zatímco dětské kresby představují primární empirická data umožňující zachytit zkušenosti účastníků s projektem FFD, IPA poskytuje metodologický a konceptuální rámec pro jejich interpretaci. Obecný analytický postup tohoto přístupu je podrobně popsán v práci Smith et al. (2009).

IPA je kvalitativní výzkumný přístup zaměřený na hloubkové zkoumání prožívaných zkušeností a významů, které jim jednotlivci přisuzují (Smith & Osborn, 2015). Je zakotvena ve fenomenologii, hermeneutice a idiografickém přístupu a usiluje o porozumění tomu, jak lidé interpretují své osobní a sociální světy. Vychází z předpokladu, že lidská zkušenost je vždy interpretovaná a že jejímu porozumění lze dospět pouze prostřednictvím interpretačního procesu (Willig, 2001; Pringle et al., 2011).

Důležitým principem IPA je tzv. dvojí hermeneutika: účastníci výzkumu se snaží porozumět vlastní zkušenosti a výzkumník následně interpretuje jejich interpretaci (Smith, 2004; Smith et al., 2009). Předporozumění výzkumníka proto není chápáno jako něco, co by mělo být zcela eliminováno, ale jako součást interpretačního procesu, která umožňuje hlubší porozumění významům obsaženým ve výpovědích účastníků (Smith, 2004).

V kontextu této studie byla IPA využita k interpretaci dětských kreseb jako vizuálních reprezentací zkušenosti s projektem FFD, neboť umožňuje analyzovat komplexní a mnohvrstevnaté významy spojené s prožívanou zkušeností účastníků programů SFD.

Analýza dat

Kvalitativní kódování sloužilo jako organizační předstupeň analýzy, který umožnil systematicky identifikovat opakující se vizuální a textové prvky ve všech 26 artefaktech (Skjott Linneberg & Korsgaard, 2019). IPA následně umožnila hlubší hermeneutickou interpretaci významů vybraných reprezentací. Analýza probíhala ve čtyřech na sebe navazujících krocích.

V prvním kroku bylo provedeno kvalitativní kódování všech 26 obdržených kreseb. Tento postup umožnil systematicky identifikovat a strukturovat symboly a textové prvky obsažené v jednotlivých artefaktech. Ze symbolů v kresbách bylo identifikováno 19 tematických významů, kterým byly přiřazeny kódy sloužící jako počáteční významové jednotky analýzy. Tyto kódy byly následně seskupeny do šesti analytických kategorií: Fotbal, Postavy, Jednota postav, Diverzita postav, Emoce a Další výrazné prvky. Stejný postup byl aplikován také na text obsažený v kresbách, kde bylo identifikováno 51 tematických významů, které byly následně seskupeny do osmi kategorií: Sociální aspekt, Vzdělávací aspekt, Pohybová aktivita, Emoce, Rizikový fenomén, Myšlení, Tělesnost a Změna.

V druhém kroku byl každý artefakt nejprve stručně verbálně popsán bez hledání specifických významů. Španělský text doplňující kresby byl doslovně přepsán a následně přeložen do českého jazyka.

V třetím kroku bylo pro detailní interpretativní fenomenologickou analýzu vybráno 14 kreseb, konkrétně 12 dětských kreseb a 2 kresby učitelů tělesné výchovy.

V čtvrtém kroku proběhla hermeneutická interpretace vybraných artefaktů. Za účelem zvýšení validity prostřednictvím triangulace byl vytvořen tříčlenný výzkumný tým zahrnující hlavního výzkumníka jako realizátora projektu v Nikaragui, filozofa sportu a socioložku pracující s mládeží. Před interpretačním setkáním byli výzkumníci seznámeni se základním kontextem projektu, avšak záměrně nebyli informováni o konkrétních cvičeních realizovaných v průběhu programu, aby nedocházelo k předpojaté interpretaci. Interpretační setkání probíhala v únoru 2021 prostřednictvím online platformy Zoom a byla audiovizuálně zaznamenána.

Během interpretačního procesu byl kladen důraz na zdrženlivost vůči individuálním hodnotovým soudům a na minimalizaci subjektivních zkreslení vnášených jednotlivými interprety. V průběhu diskuse byly průběžně reflektovány různé interpretační perspektivy a jejich vliv na výslednou analýzu (Hendl, 2005).

Hermeneutická interpretace byla vedena následujícími principy (Jirásek, 2015; Jirásek et al., 2016):

1. Estetická kvalita obrazů nebyla předmětem hodnocení.
2. Analýza zohledňovala možnost přítomnosti kulturně sdílených symbolických motivů, případně archetypálních obrazů popisovaných v analytické psychologii (Jaffé, 1989; Jung, 1964).
3. Význam obrazových prvků byl posuzován s ohledem na kontext projektu a případně konfrontován s odbornou literaturou zabývající se symbolikou obrazových reprezentací.
4. Obrazové symboly a verbální výrazy byly chápány jako možné reprezentace zkušenosti autora artefaktu (Goodman, 1968).
5. Interpretační proces byl zahájen metodou volných asociací, umožňující sdílení prvotních dojmů vyvolaných pozorováním jednotlivých obrazových prvků.

Z průběhu interpretačních setkání byl vytvořen doslovný přepis, který byl následně přepracován do souhrnného protokolu zaměřeného na obsahově-tematické aspekty interpretace. Tento dokument byl následně přezkoumán všemi členy interpretačního týmu, kteří měli možnost doplnit komentáře nebo upozornit na případné nepřesnosti. Finální interpretace jednotlivých artefaktů, schválená všemi členy týmu, je prezentována v tomto článku.

Etické aspekty výzkumu

Výzkum byl realizován se souhlasem zákonných zástupců dětí a za spolupráce místního koordinátora, který zajišťoval distribuci informovaných souhlasů a instrukcí ve španělštině. Účast na tvorbě kreseb byla dobrovolná a respondenti mohli kdykoli odmítnout účast bez jakýchkoli následků. Projekt byl schválen Etickou komisí Univerzity Palackého v Olomouci dne 28. února 2021 pod č. j. 27/2021.

Výsledky

Výsledky analýzy jsou strukturovány do dvou částí: (1) prezentace kódů a kategorií identifikovaných ve vizuálních symbolech a doprovodném textu a (2) popis a hermeneutická interpretace vybraných obrazových artefaktů.

Tabulka 1./ Table 1.

Kódy a kategorie zobrazených symbolů./ Codes and categories of depicted symbols.

Kategorie/ Category	Kód/ Code	Počet vyobrazení/ Quantity	Číslo obrázku/ Image number
Fotbal/ Football	Míč/ Ball	23	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 26
	Hřiště/ Pitch	12	2, 5, 6, 11, 16, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 26
	Branka/ Goal	30	2, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 26
Lidské postavy/ Human figures	Chlapec/ Boy	18	1, 2, 3, 9, 14, 24
	Člvek/ Girl	30	1, 2, 3, 9, 12, 14, 24
	Neurčené pohlaví/ Unspecified gender	113	5, 6, 7, 8, 10, 11, 13, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26
Sociální vazby a jednota/ Unity of figures	Dvojice držící se za ruce/ Pair holding hands	3	1, 3, 13
	Osoby tvořící kruh nebo ovál/ Standing in a circle or oval	2	8, 14
	Shodné dresy nebo oblečení (jeden tým)/ Same jersey or clothing (one team)	7	1, 3, 6, 9, 19, 20, 21
Diverzita postav/ Diversity of figures	Různé barvy dresů nebo oblečení/ Different jersey or clothing	7	7, 10, 11, 12, 14, 17, 22
	Jednotlivci/ Individually	9	2, 5, 8, 13, 15, 16, 23, 24, 26
	Soupeřící týmy/ Two teams	3	10, 17, 21
Emoce/ Emotions	Výrazně odlišná velikost postav/ Significantly different size of figures	103	1, 2, 3, 6, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26
	Úsměv/ Smile	1	18
	Symbol srdce/ Heart symbol	1	12
Další výrazné prvky/ Other distinctive characters	Pláč/ Crying	5	6, 12, 19, 22, 24
	Čtverec s textem umístěný ve středu hřiště/ Square with text in the middle of the pitch	1	25
	Držení hlavy v dlaních/ Holding head in hands	1	10
	Zdvížené ruce/ Raised hands	2	4, 18
	Žádná vyobrazená postava/ No figure depicted		

Tabulka 2./ Table 2.

Kódy a kategorie vyjádřené textem./ Codes and categories expressed by text.

Kategorie/ Category	Kód/ Code	Počet vyobrazení/ Quantity	Číslo obrázku/ Image number
Sociální aspekt/ Social Aspect	Přátelství/ Friendship	2	1, 4
	Sdílení/ Sharing	1	3
	Solidarita/ Solidarity	1	4
	Důvěra/ Trust	1	4
	Respekt/ Respect	1	4
	Spoluhráči/ Teammates	3	5, 11, 25
	Sociální a morální rozvoj/ Social and moral development	1	13
	Spolupráce/ Collaboration	3	15, 17, 18
	Rovnost/ Equality	2	9, 18
Vzdělávací aspekt/ Educational aspect	Rozvoj/ Development	3	1, 2, 13
	Pomoc/ Help	3	1, 4, 15
	Mediace/ Mediation	1	18
	Učení/ Learning	3	8, 24, 25
	Probuzení/ Awakening	1	5
	Podpora hodnot/ Support of values	1	18
	Přenos hodnot/ Transfer of values	1	13
	Fyzické, psychologické a emocionální implikace/ Physical, psychological, and emotional implications	1	13
Pohybová aktivita/ Physical activity	Sport/ Sport	5	1, 3, 6, 7, 20
	Rekreace/ Recreation	6	2, 3, 4, 6, 7, 24
	Hra/ Game	2	4, 18
	Relaxace/ Relaxation	1	14
	Fotbal/ Football	3	13, 19, 21
	Zdraví/ Health	1	9
Emoční aspekt/ Emotional aspect	Emoce/ Emotions	1	3
	Vášeň/ Passion	2	4, 24
	Pohoda/ Wellbeing	1	5
	Obliba/ Fondness	2	8, 18
	Zábava/ Fun	4	10, 14, 18, 20
	Láska k fotbalu/ Love of football	1	18
Rizikové fenomény/ Risk phenomena	Drogy/ Drugs	7	5, 6, 12, 22, 24, 25, 26
	Alkohol/ Alcohol	2	24, 25
	Covid-19/ Covid-19	4	6, 24, 25, 26
	Dětská práce/ Child labor	1	25
Myšlení/ Thinking	Mysl/ Mind	3	1, 3, 4
	Myšlenka/ Thought	1	14
	Optimismus/ Optimism	1	4
	Špatné myšlenky/ Bad thoughts	1	3
	Špatné úmysly/ Bad intentions	1	3
	Nenudit se/ Not to get bored	1	20
	Správné/ Right (justice)	2	2, 6
	Tělo/ Body	2	1, 4
Tělesnost/ Physicality	Fotbalové dovednosti/ Football skills	1	5
	Dobrý hráč/ Good player	1	10
	Trénink/ Practice	1	13
	Rozvoj talentu/ Talent development	1	25
Změna/ Change	Zóna bez dětské práce/ Zone without child labor	1	7
	Změna způsobu bytí/ Changing the form of being	1	17
	Přechod z jedné strany na druhou/ Moving from one side to the other	1	1
	Vystoupení z komfortní zóny/ Getting out of the comfort zone	1	3
	Reagování jiným způsobem/ Reacting in a different way	1	4
	Svoboda revoluční řeči/ Freedom of revolutionary speech	1	11

Kódy a kategorie zobrazených symbolů (Tabulka 1.)

Přítomnost témat souvisejících s fotbalem byla zaznamenána ve 24 z 26 artefaktů. Tato témata zahrnovala branky (30 výskytů), míč (23) a hřiště (12). Lidské postavy se objevovaly celkem 161krát, přičemž bylo identifikováno 18 chlapců, 30 dívek a 113 postav neurčeného pohlaví.

Deset obrazů zdůrazňovalo sociální vazby a jednotu, například shodnými dresy či oblečením (7), dvojicí držící se za ruce (3) nebo osobami tvořícími kruh či ovál (2). Diverzita postav byla indikována například různými barvami dresů, buď jako jednotlivci (7) či soupeřící týmy (9), nebo výrazně odlišnou velikostí postav (3).

Pozitivní emocionální projevy byly zaznamenány v 21 obrazech, se 103 úsměvy a jedním výskytem symbolu srdce, zatímco jeden obraz vyjadřoval negativní emoci prostřednictvím zobrazení pláče (1).

Některé obrazy navíc obsahovaly další výrazné prvky, například čtverec s textem (5), vždy umístěný ve středu hřiště, zdvižené ruce (1) nebo držení hlavy v dlaních (1). Ve dvou artefaktech nebyla zobrazena žádná postava.

Kódy a kategorie vyjádřené textem (Tabulka 2.)

Textové prvky obsažené v kresbách zahrnovaly několik tematických oblastí. Nejčastější byly sociální aspekty, například pojmy spoluhráči (3) a spolupráce (3). Další sociální výrazy zahrnovaly rovnost (2), přátelství (2), sdílení (1), solidaritu (1), důvěru (1), respekt (1) a sociální a morální rozvoj (1).

Vzdělávací aspekty byly rovněž výrazné a zahrnovaly pojmy jako rozvoj (3), pomoc (3) a učení (3), dále mediace (1), probuzení (1), podpora hodnot (1), přenos hodnot (1) a fyzické, psychologické a emocionální implikace (1).

Pohybová aktivita byla vyjádřena pojmy jako rekreace (6), sport (5), fotbal (3), hra (2), relaxace (1) a zdraví (1).

Emoční aspekty zahrnovaly výrazy jako zábava (4), vášně (2), obliba (2), emoce (1), pohoda (1) a láska k fotbalu (1).

Reprezentace rizikových fenoménů zahrnovaly zmínky o drogách (7), COVID-19 (4), alkoholu (2) a dětské práci (1).

Myšlení bylo vyjádřeno pojmy jako mysl (3), správné (2), myšlenka (1), optimismus (1), špatné myšlenky (1), špatné úmysly (1) a nenudit se (1), zatímco tělesnost byla reprezentována slovy jako tělo (2), fotbalové dovednosti (1), dobrý hráč (1), trénink (1) a rozvoj talentu (1).

Poslední kategorie se týkala změny a zahrnovala témata jako zóna bez dětské práce (1), změna způsobu bytí (1), přechod z jedné strany na druhou (1), vystoupení z komfortní zóny (1), svoboda revoluční řeči (1) a reagování jiným způsobem (1).

Popis a hermeneutická interpretace jednotlivých obrazů

S ohledem na sémantický a symbolický obsah reprezentací a na základě předchozího kódování a kategorizace jsme vybrali dva obrazy vytvořené učiteli TV a dvanáct obrazů vytvořených dětmi pro podrobný popis a hermeneutickou interpretaci. Výběr artefaktů vycházel z jejich schopnosti reprezentovat specifické a analyticky významné rysy identifikované v předchozím kódování. Z důvodu stručnosti zde prezentujeme pouze interpretace sedmi vybraných artefaktů. Formulace byly částečně upraveny a zkráceny, a popisy obrázků bez hledání významu byly zcela vynechány.

Obrázek 1 je relativně jednoduchý obraz, na němž autor úspěšně zachycuje základní aspekty fotbalu. Týmy jsou jasně polarizovány, což naznačuje soutěžní povahu sportu. Významné je, že horní modrý tým je smíšený, jak naznačují španělská slova *niño* (chlapec) a *niña* (dívka). Pozoruhodné je, že tato myšlenka smíšeného týmu je velmi podobná Obrázku 2 a obrazům č. 1, 9 a 13 (v analýze), což může poukazovat na opakující se symbolický motiv či sdílený vizuální vzorec reprezentace. Tato struktura obrazu může odkazovat na soutěžní povahu fotbalu, ale zároveň vyjadřuje optimistickou tendenci podporovat přátelství, spolupráci a usmíření.

Doprovodné texty na *Obrázku 1 – Fotbal je pro mě důležitý, protože rozvíjíme své dovednosti a Fotbal je moje rekreace a moje právo* – a na *Obrázku 2 – Fotbal je sport, kde se sdílí různé emoce. Je o rekreaci, vystoupení z komfortní zóny a zbavení se špatných úmyslů a špatných myšlenek* – jasně vyjadřují myšlenky rekreace, práva na hru a rozvojového rozměru fotbalu. Poslední text také zdůrazňuje propojení mezi fotbalem, emocemi a etickými aspekty. Zůstává však nejasné, zda autor obrazu tuto myšlenku skutečně sdílí, nebo zda může jít o reprodukci naučeného diskurzu.

Obrázek 1./ Figure 1.

Dva tříčlenné týmy na hřišti se dvěma brankami (obrázek č. 2 v analýze)./ Two three-member teams on a field with two goals (Figure 2 in the analysis).

Obrázek 2./ Figure 2.

Dvě postavy držící se za ruce s míčem (obrázek č. 3 v analýze)./ Two figures holding hands with a ball (Figure 3 in the analysis).

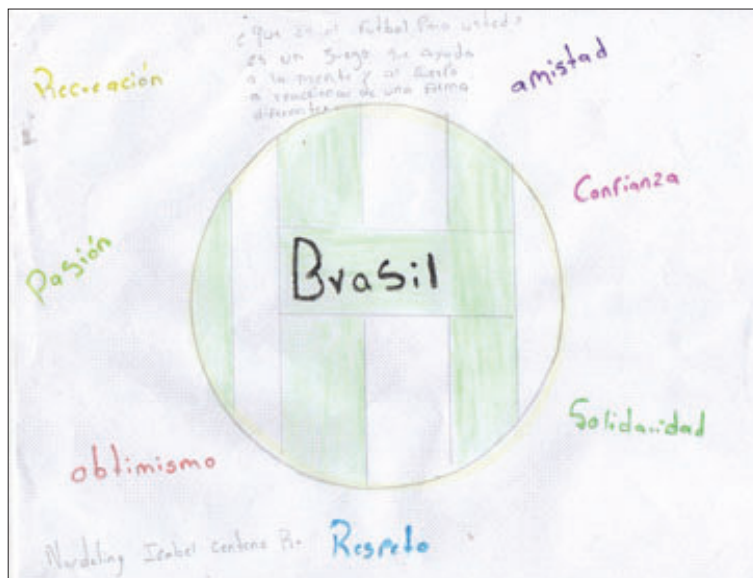

Obrázek 3 má spíše podobu myšlenkové mapy než obrazu v užším smyslu. Centrální kruh se slovem Brasil zřejmě slouží jako výrazný kulturní symbol fotbalové velmoci Brazílie. Z centra vyzařuje sedm slov v různých (pravděpodobně náhodně zvolených) barvách, z nichž každé reprezentuje emocionální a sociální koncepty, jako jsou rekreace, vášně, optimismus, respekt, solidarita, důvěra a přátelství. Tyto koncepty doprovází filozoficky laděný text, který naznačuje propojení těla a duše: *Je to hra,*

která pomáhá mysli a tělu reagovat jiným způsobem. Zvolená slova mohou odrážet širší sociální nebo kulturní kontext prostředí, v němž děti žijí.

Obrázek 3./ Figure 3.

Kruhový grafický symbol doplněný slovy (obrázek č. 4 v analýze)./ A circular graphic symbol accompanied by words (Figure 4 in the analysis).

Obrázek 4./ Figure 4.

Fotbalové hřiště se dvěma týmy a modrým obdélníkem uprostřed (obrázek č. 6 v analýze)./ A football field with two teams and a blue rectangle in the middle (Figure 6 in the analysis).

Obrázek 4 s hráči v identických dresech a stejných účesech působí poněkud staticky. Přesto z něj vyzařuje pocit týmové práce a jednoty. Tento obraz, stejně jako obrazy č. 1, 2, 3, 5, 7, 9, 10, 11 a 13 (v analýze), nepochybně reprezentuje fotbal. Neočekávaným prvkem, který kontrastuje se zbytkem

obrazu, je však modrý obdélník uprostřed s nápisy *Drogas* (drogy) a *cobid 19* (COVID-19). Stejně jako v obrazech č. 5, 11 a 12 (v analýze) tato slova narušují celkovou kompozici a mohou odkazovat na edukační sdělení spojující fotbal s prevencí rizikového chování. Doprovodný text *Fotbal znamená právo na rekreační sport* odráží autorovu touhu svobodně si hrát s přáteli a může zároveň odrážet širší sociální podmínky, v nichž dítě žije. Obraz č. 11 (v analýze) přináší ještě radikálnější sdělení: *Co pro něj znamená fotbal? Pro mě to znamená mít více svobody revolučního projevu se svými spoluhráči*.

Pro autory může fotbal symbolizovat seberealizaci, zdroj naděje na změnu nebo únik z jinak náročné životní situace, kde nepanují optimální podmínky.

Obrázek 5./ Figure 5.

Situace chytání míče v rohu branky (obrázek č. 7 v analýze)./ A situation of catching the ball in the corner of the goal (Figure 7 in the analysis).

Obrázek 6./ Figure 6.

Tréninková situace (obrázek č. 10 v analýze)./ A training situation (Figure 10 in the analysis).

Oba tyto obrazy jsou živé a dynamické a zobrazují fotbalové situace. V obou případech vystupuje centrální postava v černém, která pravděpodobně symbolizuje autoritu a/nebo neutralitu. Na *Obrázku 5* jsou patrné symbolické duality, například červený versus modrý hráč, obloha nahoře versus trávník dole a jedna branka versus druhá. Doprovodný text *Fotbal je sport pro rekreaci a je to zóna bez dětské práce* posiluje sdělení polaritu a odráží dopad projektu.

Obrázek 6 zobrazuje tréninkovou jednotku, kde hráči společně oslavují, a trajektorie žlutého míče naznačuje vstřelený gól, čímž vyjadřuje pocit radosti a úspěchu. Text *Zůstat zdravý, bavit se a být dobrým hráčem* nabízí více interpretací, celkově však vyvolává nadějný a pozitivní dojem.

Obrázek 7./ Figure 7.

Osoby sestavené do tvaru oválu (obrázek č. 8 v analýze)./ People arranged in the shape of an oval (Figure 8 in the analysis).

Obrázek 7 může odkazovat na koncepty jednoty, rovnosti a komunity. Pohled shora ukazuje 24 osob stojících v oválném uspořádání, střídavě oblečených v modré (12) a červené (11). Jediná bílá postava může symbolizovat neutralitu, nebo autor pouze nedodržel červeno-modré střídání. Barevné rozlišení zdůrazňuje, že navzdory odlišnostem mohou vznikat spojení, což může podporovat genderovou rovnost, podobně jako na obraze č. 14 (v analýze), který stereotypně zobrazuje chlapce a dívky držící se za ruce v kruhu. Text *Líbí se mi to, protože se člověk může hodně naučit* odráží vzdělávací záměr projektu.

Diskuse

Především je třeba znovu zdůraznit, že tato studie neusilovala o evaluaci skutečného naplnění vzdělávacích cílů projektu FFD, ale o porozumění tomu, jak účastníci svou zkušenost s projektem reprezentovali prostřednictvím kreseb. Oblast SFD disponuje rozsáhlou literaturou, která zkoumá její potenciál pro interkulturní obohacení a propojení s kritickou pedagogikou (Rynne, 2016; Spaaij et al., 2016; Wright et al., 2016), stejně jako její možné přínosy pro sociální a ekonomický rozvoj (Jaitman & Scartascini, 2017; Lawson, 2005), často s využitím fotbalu jako nástroje (Belhová et al., 2011; Moustakas & Kalina, 2022; Parker et al., 2019). Navzdory rostoucímu počtu výzkumů věnovaných této oblasti (Holt et al., 2017; Rossi & Jeanes, 2016; Schulenkorf et al., 2016; Whitley et al., 2019), včetně systematických přehledů literatury (Meir, 2020), zůstává participativní perspektiva samotných účastníků ve výzkumu SFD stále relativně málo zastoupena (Hayhurst, 2017; McSweeney et al., 2022;

Milne, 2012; Vince & Warren, 2012; Wahrman & Zach, 2018). Naše studie se proto snaží na tuto mezeru reagovat svým zaměřením na dětské kresby jako na specifický participativní zdroj kvalitativních dat.

Výsledky ukazují, že dětské kresby mohou představovat významově bohatý zdroj dat, který zachycuje nejen konkrétní herní situace, ale i širší sociální, emocionální a normativní významy spojené s účastí v programu. Vizualní metody se proto ve výzkumu s dětmi často ukazují jako vhodný prostředek expresivního sebevyjádření a zároveň jako nástroj, který může pomoci překonávat jazykové bariéry mezi výzkumníky a respondenty (O'Connell, 2013; Pain, 2012). Současně však platí, že kresby mohou poskytovat relativně přesný vizuální záznam určité situace, zatímco jejich interpretace zůstává nevyhnutelně součástí hermeneutického procesu a nese v sobě prvek výzkumnické subjektivity (Grady, 2004; Smith, 2004). V návaznosti na hermeneutickou tradici chápeme porozumění jako proces spoluutváření významu mezi interpretem a interpretovaným materiálem (Gadamer, 1960). V tomto smyslu jsme se snažili přistupovat k analýze flexibilně a otevřeně, s důrazem na participativní charakter výzkumu a reflexi mocenských vztahů mezi výzkumníky a účastníky (Castleden et al., 2008), což odpovídá také výzvám současného výzkumu SFD hledat alternativní způsoby poznávání a interpretace zkušeností z perspektivy marginalizovaných či subalterních aktérů (Hayhurst, 2017).

Na otázku „Co pro vás osobně znamená projekt Fotbal pro rozvoj?“ reagovali autoři kreseb zachycením jak samotného fotbalu, tak širších rozvojových aspektů programu. V mnoha případech kresby vyjadřují povědomí o vzdělávacích, preventivních a sociálních cílech projektu. Při jejich interpretaci je však třeba zohlednit, že obsah obrazů mohl být ovlivněn nejen individuální zkušeností dětí, ale také konkrétními aktivitami realizovanými během programu.

Analýza ukazuje, že některé motivy v kresbách pravděpodobně souvisejí s „integračními fotbalovými drily“ (Ambrozy et al., 2016) použitými v projektu FFD. V několika artefaktech se například objevuje „drogová zóna“, motiv dvojice držící se za ruce nebo společná oslava po vstřelení gólu. Tyto prvky odpovídají aktivitám popsáným v metodické příručce projektu a naznačují, že děti ve svých kresbách zachycovaly nejen vlastní zážitek ze hry, ale také obsah a hodnotový rámec programu.

Pozoruhodné je, že některé kresby (např. č. 5, 6, 12, 19, 22, 24 a 26 v analýze) obsahují motiv tzv. „drogové zóny“ (Ambrozy et al., 2016, s. 33–34), tedy části hřiště, které se hráči během hry museli vyhýbat. V době pandemie byl tento prvek částečně reinterpretován jako „zóna koronaviru“, což se promítlo i do některých obrazů obsahujících slova drogy nebo COVID-19. Tyto motivy naznačují, že děti vnímaly projekt nejen jako sportovní aktivitu, ale také jako prostor spojený s prevencí rizikového chování.

Podobně se opakovaně objevuje motiv chlapce a dívky držících se za ruce (obrazy č. 1, 3, 9 a 13 v analýze), který odpovídá cvičení „dvojčata“ zaměřenému na spolupráci, přátelství a genderovou rovnost (Ambrozy et al., 2016, s. 39–40). Tento prvek může být v kontextu zkoumaných komunit obzvláště významný, neboť tradiční genderové role zde často zůstávají poměrně silné. Podobně obrazy zobrazující společné oslavy po vstřelení gólu (např. č. 10 a 15 v analýze) odkazují k aktivitě „vyhráváme a prohráváme společně“, která zdůrazňuje týmovou spolupráci a řešení konfliktů (Ambrozy et al., 2016, s. 31–32).

Textové prvky obsažené v kresbách zároveň odrážejí sociogeografický a socioekonomický kontext komunit, v nichž byl projekt realizován. Zmínky o dětské práci, drogách, hygieně nebo právu na hru poukazují na problémy, které jsou v těchto oblastech stále přítomné. Kresby tak mohou naznačovat touhu po bezpečnějším a důstojnějším dětství, i když míra, do jaké lze z těchto reprezentací vyvozovat širší sociální či politické významy, zůstává nejasná.

Současně je důležité připomenout, že účast dětí v projektu nebyla motivována pouze rozvojovými cíli programu. Pro mnoho z nich mohl být klíčový samotný zážitek ze hry, možnost setkávat se s vrstevníky a radost z pohybu. Jak ukazují i jiné studie, právě radost ze společné aktivity představuje důležitý předpoklad dlouhodobé participace ve sportovních programech (Vierimaa et al., 2017).

Přestože tato studie přímo nehodnotí efektivitu projektu, lze konstatovat, že některé aspekty jeho realizace odpovídaly podmínkám, které literatura spojuje s podporou pozitivního psychosociálního rozvoje prostřednictvím sportu. Děti se programu účastnily ve svém známém prostředí, při aktivitách byli přítomni dospělí, kteří měli v komunitě důvěru, a projekt zahrnoval reflexi zkušenosti i jasně formulované cíle (Danish et al., 2002; Petitpas et al., 2004). Zůstává však otevřené, do jaké míry děti tyto hodnoty skutečně internalizovaly a jak hluboce se promítly do jejich každodenního života.

Interpretace cizích, v tomto případě dětských, kreseb však vždy vyžaduje hluboké porozumění kulturnímu a sociálnímu kontextu jejich autorů. Přestože hlavní výzkumník strávil v Nikaragui několik měsíců a přímo se podílel na realizaci programu FFD, nelze tvrdit, že by měl plnou expertní znalost místního prostředí. Interpretace tak byly nevyhnutelně ovlivněny perspektivou výzkumníků, kteří pocházeli z odlišného kulturního kontextu. V tomto ohledu je třeba připustit, že výsledky této studie mají interpretační a do určité míry předběžný charakter. To souvisí s epistemologickými východisky IPA, která otevřeně pracuje s rolí výzkumníkovy subjektivity při porozumění zkušenosti účastníků. V našem případě byla tato subjektivita uplatňována reflexivním a dialogickým způsobem s důrazem na systematickou kontrolu interpretačního procesu (Smith et al., 2009). Přestože je subjektivita v rámci IPA považována za legitimní součást hermeneutického porozumění (Koutná Kostínková & Čermák, 2013; Smith et al., 2009), nelze zcela vyloučit riziko interpretačního zkreslení nebo neúplného porozumění analyzovaným artefaktům.

Dalším omezením studie je relativně malý soubor dat. Kresby poskytlo pouze 26 respondentů z přibližně 90 účastníků programu. To znamená, že se většina dětí do výzkumu nezapojila. Studie se navíc týká specifického kontextu horských komunit regionu Madriz v Nikaragui a postrádá perspektivu místních výzkumníků či odborníků. To zvyšuje možnost nesprávné interpretace nebo neúplného porozumění kresbám a může omezovat zobecnitelnost zjištění. Budoucí výzkum by proto měl zahrnout širší soubor účastníků a spolupracovat s místními výzkumníky nebo pracovníky s mládeží, kteří by mohli přispět hlubším porozuměním sociálnímu a kulturnímu kontextu. Přínosné by bylo také srovnání podobných projektů realizovaných v odlišných sociálních a geografických podmínkách.

Navzdory uvedeným omezením studie ukazuje, že dětské kresby mohou představovat cenný participativní zdroj dat pro výzkum programů SFD, neboť umožňují zachytit zkušenosti účastníků způsobem, který kombinuje osobní prožitek s širším sociálním a pedagogickým kontextem programu. Současně výsledky naznačují, že vizuální reprezentace mohou odhalovat nejen individuální zkušenost dětí, ale také způsoby, jakými účastníci interpretují a postupně si osvojují hodnoty a normativní rámce rozvojových intervencí.

Závěr

Analýza dětských kreseb ukázala, že vizuální data mohou zachycovat nejen konkrétní herní situace, ale i širší sociální a emocionální významy spojené s účastí v programu. V kresbách se opakovaně objevují motivy fotbalu, lidských postav a týmových interakcí, které zdůrazňují témata spolupráce, rivality, jednoty a diverzity, zatímco doprovodné texty poukazují na sociální, vzdělávací a pohybové aspekty projektu. Výsledky tak naznačují, že děti vnímaly projekt nejen jako sportovní aktivitu, ale také jako prostor spojený s širšími sociálními a hodnotovými tématy. Současně je však třeba zdůraznit, že na základě této studie nelze jednoznačně určit míru, do jaké lze tyto zkušenosti připsat výhradně projektu FFD ani jaký může být jejich dlouhodobý dopad na účastníky.

Hlavní přínos této studie proto spočívá především v metodologické rovině. Výsledky ukazují, že participativní vizuální metody v kombinaci s kvalitativním kódováním a IPA mohou představovat vhodný přístup pro výzkum programů SFD, neboť umožňují zapojit účastníky do spoluvytváření dat a zachytit jejich zkušenosti způsobem, který není omezen pouze na verbální vyjádření. V souladu s doporučeními pro participativní výzkum jsme se snažili jednotlivé kroky výzkumného procesu transparentně dokumentovat (Castleden et al., 2008).

Závěrem se domníváme, že využití vizuálních metod může být zvláště přínosné ve výzkumných situacích v oblasti SFD, kde existují jazykové nebo kulturní bariéry mezi výzkumníky a dětskými účastníky. Flexibilita tohoto přístupu a jeho schopnost zachytit zkušenost účastníků v různých sociálních a kulturních kontextech naznačuje jeho potenciál pro širší využití v budoucím výzkumu programů SFD.

Prohlášení o střetu zájmů

Auтори prohlašují, že nemají žádný střet zájmů související s touto prací a že rukopis je v souladu s etickými pravidly.

Literatura

- Allison, P., & Pomeroy, E. (2000). How shall we “know?” Epistemological concerns in research in experiential education. *Journal of Experiential Education*, 23(2), 91–98. <https://doi.org/10.1177/105382590002300207>
- Ambrozy, V., Hofmann, A., Kyncl, Š., & Žwak, P. (2016). *Fotbal jako nástroj pro neformální vzdělávání*. INEX – Sdružení dobrovolných aktivit.
- Banks, M. (2008). *Using visual data in qualitative research*. Sage.
- Belhová, M., Bello Bitugu, B., Juříková, L., & Semelková, V. (2011). *Fotbal pro rozvoj: Metodická příručka globálního rozvojového vzdělávání nejen pro učitele na středních školách*. INEX – Sdružení dobrovolných aktivit.
- Castleden, H., Garvin, T., & Huu-ay-aht First Nation. (2008). Modifying photovoice for community-based participatory Indigenous research. *Social Science & Medicine*, 66(6), 1393–1405. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2007.11.030>
- Danish, S. J., Fazio, R. J., Nellen, V. C., & Owens, S. S. (2002). Teaching life skills through sport: Community-based programs to enhance adolescent development. In J. L. Van Raalte & B. W. Brewer (Eds.), *Exploring sport and exercise psychology* (pp. 269–288). American Psychological Association.
- Finck Barboza, C., Simas, M. L. B., Mendes, M. B., & Moreschi, C. (2014). Physical activity, nutrition and behavior change in Latin America: A systematic review. *Ciência & Saúde Coletiva*, 19(5), 1299–1312. <https://doi.org/10.1177/1757975913502240>
- Gadamer, H.-G. (1960). *Wahrheit und Methode*. Mohr Siebeck.
- Goodman, N. (1968). *Languages of art: An approach to a theory of symbols*. Bobbs-Merrill.
- Grady, J. (2004). Working with visible evidence. In C. Knowles & P. Sweetman (Eds.), *Picturing the social landscape* (pp. 18–31). Routledge.
- Gravestock, H. (2010). Embodying understanding. *Qualitative Research in Sport and Exercise*, 2(2), 196–208. <https://doi.org/10.1080/19398441.2010.488028>
- Harper, D. (2002). Talking about pictures. *Visual Studies*, 17(1), 13–26.
- Harrison, B. (2002). Photographic visions and narrative inquiry. *Narrative Inquiry*, 12(1), 87–111.
- Hayhurst, L. M. C. (2017). Image-ining resistance: Using participatory action research and visual methods in sport for development and peace. *Third World Thematics: A TWQ Journal*, 2(1), 117–140. <https://doi.org/10.1080/23802014.2017.1335174>
- Hendl, J. (2005). *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Portál.
- Holt, N. L., Neely, K. C., Slater, L. G., Camiré, M., Côté, J., Fraser-Thomas, J., MacDonald, D., Strachan, L., & Tamminen, K. (2017). A grounded theory of positive youth development through sport. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 10(1), 1–49. <https://doi.org/10.1080/1750984X.2016.1180704>
- Jaffé, A. (1989). *Memories, dreams, reflections*. Vintage.
- Jaitman, L., & Scartascini, C. (2017). *Sports for development*. Inter-American Development Bank.
- Jirásek, I. (2015). Využití mentálních map v pedagogickém výzkumu. *Pedagogika*, 65(1), 57–74.
- Jirásek, I. (2020). Transformative experience as a change of horizon. In J. Parry & P. Allison (Eds.), *Experiential learning and outdoor education* (pp. 112–129). Routledge.
- Jirásek, I., Plevová, I., Jirásková, M., & Dvořáčková, A. (2016). Experiential and outdoor education. *Studies in Continuing Education*, 38(3), 334–354.
- Jung, C. G. (1964). *Man and his symbols*. Aldus Books.
- Larkin, M., Watts, S., & Clifton, E. (2006). Giving voice and making sense. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 102–120.
- Lawson, H. A. (2005). Empowering people. *Sport, Education and Society*, 10(1), 135–160.
- McSweeney, M., Otte, J., Eyul, P., Hayhurst, L. M. C., & Parytci, D. T. (2022). Conducting collaborative research. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 15(2), 264–279.
- Meir, D. (2020). A qualitative systematic review of critical pedagogy. *Sport, Education and Society*.
- Merleau-Ponty, M. (2012). *Phenomenology of perception*. Routledge.
- Milne, E. J. (2012). Saying “NO!” to participatory video. In E. J. Milne et al. (Eds.), *Handbook of participatory video* (pp. 257–268). Rowman & Littlefield.
- Moustakas, L., & Kalina, L. (2022). Learning football for good. *Sustainability*, 14(4), 2061.

- O'Connell, R. (2013). The use of visual methods with children. *International Journal of Social Research Methodology*, 16(1), 31–46.
- Pain, H. (2012). A literature review of visual methods. *International Journal of Qualitative Methods*, 11(4), 303–319.
- Pallasmaa, J. (2009). *The thinking hand*. Wiley.
- Parker, A., Morgan, H., Farooq, S., Moreland, B., & Pitchford, A. (2019). Sporting intervention and social change. *Sport, Education and Society*, 24(3), 298–310. <https://doi.org/10.1080/13573322.2017.1353493>
- Petitpas, A. J., Van Raalte, J. L., Cornelius, A. E., & Presbrey, J. (2004). A life skills development program. *Journal of Primary Prevention*, 24(3), 325–334.
- Pringle, J., Drummond, J., McLafferty, E., & Hendry, C. (2011). Interpretative phenomenological analysis. *Nurse Researcher*, 18(3), 20–24.
- Rossi, T., & Jeanes, R. (2016). Education, pedagogy and sport for development. *Sport, Education and Society*, 21(4), 483–494.
- Rynne, S. (2016). Exploring pedagogical possibilities. *Sport, Education and Society*, 21(4), 605–622.
- Koutná Kostínková, J., & Čermák, I. (2013). Interpretativní fenomenologická analýza. In T. Řiháček et al. (Eds.), *Kvalitativní analýza textů* (pp. 9–43). Masarykova univerzita.
- Schulenkorf, N., Sherry, E., & Rowe, K. (2016). Sport for development: An integrated literature review. *Journal of Sport Management*, 30(1), 22–39.
- Skjott Linneberg, M., & Korsgaard, S. (2019). Coding qualitative data: A synthesis guiding the novice. *Qualitative Research Journal*, 19(3), 259–270. <https://doi.org/10.1108/QRJ-12-2018-0012>
- Smith, J. A. (2004). Reflecting on the development of IPA. *Qualitative Research in Psychology*, 1, 39–54.
- Smith, J. A., & Osborn, M. (2003). Interpretative phenomenological analysis. In J. A. Smith (Ed.), *Qualitative psychology* (pp. 53–80). Sage.
- Smith, J. A., & Osborn, M. (2015). Interpretative phenomenological analysis. *British Journal of Pain*, 9(1), 41–42.
- Smith, J. A., Flowers, P., & Larkin, M. (2009). *Interpretative phenomenological analysis*. Sage.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research*. Sage.
- Spaaij, R., Oxford, S., & Jeanes, R. (2016). Transforming communities through sport. *Sport, Education & Society*, 21(4), 570–587.
- United Nations. (2015). *Sustainable Development Goals*. <https://sdgs.un.org/>
- Vierimaa, M., Turnnidge, J., Bruner, M., & Côté, J. (2017). Just for the fun of it. *Physical Education & Sport Pedagogy*, 22(6), 603–617.
- Vince, R., & Warren, S. (2012). Participatory visual methods. In G. Symon & C. Cassell (Eds.), *Qualitative organizational research* (pp. 275–295). Sage.
- Wahrman, H., & Zach, S. (2018). The value of emic research. *Sport, Education and Society*, 23(4), 354–366.
- Whitley, M. A., Massey, W. V., Camiré, M., Blom, L. C., Chawansky, M., Forde, S., Boutet, M., Borbee, A., & Darnell, S. C. (2019). A systematic review of sport for development interventions. *Sport Management Review*, 22(2), 181–193. <https://doi.org/10.1016/j.smr.2018.06.013>
- Willig, C. (2001). *Introducing qualitative research in psychology*. Open University Press.
- Wright, P. M., Jacobs, J. M., Ressler, J. D., & Jung, J. (2016). Teaching for transformative educational experience. *Sport, Education & Society*, 21(4), 531–548.

Mgr. Michal Királyi
Katedra politologie, FF UHK
nám. Svobody 331
500 02 Hradec Králové
michal.kiralyi@uhk.cz